

Az elveszettek ünnepe

Keressük a megfelelő címet

Tanulságosak azok a címek, amelyekkel el szokták látni ezt a példázatot. A leggyakoribb valószínűleg *Az elveszett (A tékozló) fiú példázata*. De nem ugyanolyan fontos-e a példabeszédben az otthon maradt fiú? Tulajdonképpen ő a „problémás gyerek”, az apának vele kell a legerőteljesebben foglalkoznia. Annak a fiúnak, aki lelépett otthonról, az apának nem sokat kell magyaráznia – egyszerűen a karjába veheti. De nem minden problémát lehet egy öleléssel megoldani. Az idősebb fiúnak igazi problémája van. Neki találó érvei vannak viselkedése, tiltakozása alátámasztására. Az apának foglalkoznia kell ezekkel az érvekkel, ha komolyan akarja venni idősebb fiát, és meg akarja nyerni a maga ügyének.

Ha tehát *Az elveszett fiú példázata* címet akarjuk adni, igen alkalmasan járunk el, ha elveszett fiún nem annyira a fiatalabbat értjük, hanem inkább az otthon maradt idősebbet. De valószínűleg egyáltalán nem áll olyan távol egymástól az apjukhoz való viszonyulásuk, a kettőjük közötti különbségek koránt sem olyan nagyok. Ezért előfordult már az is, hogy valaki *Az elveszett fiúk példázata* címet adta ennek a példabeszédnek.

De abban sem vagyok nagyon biztos, hogy ez a cím valóban alkalmas a példázat szándékának kifejezésére. A példázat fő alakja ugyanis alapjában véve sem a fiatalabb fiú, sem az otthon maradt, hanem az apa, aki az egészet összefogja. Ezért aztán gyakran találkozunk *Az irgalmas apa példázata* címmel.

Ám más javaslatokat is tettek már. A példázat nagy problémája abban áll, hogy az apa ünnepet rendez a fiatalabb fiúnak, az otthon maradt fiú viszont nem akar részt venni azon, és az apának egész „meggyőző művészetét” latba kell vetnie, hogy együttműködésre bírja idősebbik fiát. Nem kellene-e inkább a *Meghívás az ünnepre* címet adni a példabeszédnek?

Azt hiszem, a felsorolt címek mindegyike megragad valami fontosat a példázatból, másfelől azonban minden említett cím bizonyos szűkösséghez vezet. A címek ugyanis könnyen arra csábítanak, hogy csupán valamilyen meghatározott szemszögből szemléljünk egy elbeszélést.

Jól tesszük hát, ha újraolvasva a példázatot, különösen is ügyelünk az idősebb fiú álláspontjára. Határozottan azt feltételezem ugyanis, hogy vele van probléma, és Jézus azért mesélte el azt a példázatot, mert azon a véleményen volt, hogy hallgatói nagyon hasonlóan gondolkodnak az otthon maradt fiúhoz.

A fiatalabb fiú

A fiatalabb fiú sorsa bizonyos fokig csak előtörténet, mégis megéri, hogy közelebbről szemügyre vegyük.

Ez a fiú, aki elhagyta az apai házat, meglehetősen mélyre zuhant. Nem csupán azért gondolom ezt, mert egy távoli országban „kicsapongó életet élt”, hanem azért is, mert ha egy zsidó arra kényszerül, hogy disznókat őrizzen, akkor olyasmi történt vele, aminél rosszabbat és tragikusabbat alig képzelhetünk el.

Most azonban jól oda kell figyelni arra, miért kerekedett fel ez a fiú, és indult haza az apjához. Ismételtén azt hallani, azért, mert megtért. Az elbeszélés azonban csak annyit mond, hogy „magába szállt”. Ez csupán azt jelenti, hogy átgondolta a helyzetét, és aztán levonta a következtetéseket. Útnak indulásának nem az az oka, hogy különösebben vágyakozott volna apja után. Arról sem hallunk

semmit, hogy különösebben megbánta volna, amit tett. Hazatérésének okát ő maga fogalmazza meg, amikor így szól magában: „Apám napszamosainak bőven van mit enniük, én viszont éhen halok itt.” Nem a megbánás, nem az apa utáni vágyakozás ösztönözte hazatérésre, hanem gyomrának üressége. Azért akart hazamenni, mert már nem volt ennivalója. Ne szépítsük a dolgokat! A fiú megtérése, bármilyen fontos is, csak a maga kis világán belüli megtérés volt. És ez a megtérés nem fog sok változást eredményezni. Persze, a fiúnak ismét lesz elég ennivalója, de különben semmi nem változik. Pár hét múltán megint unatkozni fog otthon, és ismét kísértést érez majd arra, hogy leléljen.

Tipikus az a „bánatima” is, amelyet ez a fiú kiagyal. Először magában mondja: „Apám, vétkeztem az ég ellen és ellened. Nem vagyok méltó arra, hogy fiad legyek; sorolj be napszamosaid közé!”

Így képzelet el apját a fiú. Véleménye szerint az apja úgy fog reagálni, ahogyan ő maga reagálna, ha apja helyében lenne. Rettenetesen kicsinyes apaképet hordoz magában ez a fiú: apja csak az ő jobbik énjének kivetítése. „Ha apám helyében lennék, megpróbálnék jó apa lenni; így és így tennék.”

És ekkor jön a nagy meglepetés.

Egyáltalán nem következik be, hogy a fiúnak fel kell keresnie az apját. Úgy látszik, apja mindig is várt rá, és alighogy meglátja fiát, máris elébe siet. Ez egészen rendkívüli az akkori viszonyok között. Hiszen az apa mégiscsak egy pátriárka, megbecsült személy, az egész klán főnöke. Nem így a példázatunkban. Ez az apa megleledkezik magáról. Elébe siet fiának, mert részvét mozgatja – halljuk. Mi több, fia nyakába borul, és hevesen csókolgatja. És amikor aztán a fiú elkezdni felmondani kiagyalt „bánatimáját”, apja nem engedi, hogy kibeszélje magát. Máris kiadja az utasításokat a nagy ünneplésre. Elő a legjobb ruhával! Gyűrűt az ujjára! Ez azt jelenti, hogy a fiút teljes mértékben visszahelyezik fiúi jogaiba. Le kell vágni a hizlalt borjút! Minden jobb módú család készletben tartott egy hizlalt borjút arra az esetre, ha fontos vendégek érkeznek. Most ez az eset áll elő. Nagy ünneplést hirdetnek: „Együnk és vigadjunk!” Az apa az indoklást is megadja: „A fiam halott volt, de újra él; elveszett, de megkerült.” És elkezdenek vidáman ünnepelni.

Hát igen, mit tehet ilyenkor az ember? Most minden szó fölösleges. De a hallgatók, illetve az olvasók is tehetetlenek. Nincs szükség hosszas magyarázkodásra. Az ember nagyon is örül, hogy minden jó véget ért. Ki ne venne részt egy ilyen ünnepen? Ki ne lenne boldog a *happy end* miatt?

Az idősebb fiú

De itt el kell még intézni valami fontosat. Kissé szem elől tévesztettük ugyanis az idősebb fiút. Munkából érkezik haza, és meghallja a zenét meg a táncot. Megkérdezi az egyik szolgát, mi folyik itt, és az ezt a magyarázatot adja neki: „Visszajött az öcséd, és apád levágatta a hizlalt borjút.” És rögtön közli vele a valódi indokot is: „Mivel épen és egészségesen visszakapta.”

A hallgató vagy az olvasó feszülten figyel, hogyan fog reagálni a fiú. Másképp reagál, mint az apja. És most nagyon fontos, hogy ne törjünk elsietten pálcát a fiú fölött. Egyszerűen *nem képes* másképp reagálni. Mégpedig nem azért, mert irigy. Nem is azért, mert versenytársat lát az öccsében. Azért sem, mert öntelt és szeretetlen. Az elbeszélő számára igen fontos, hogy a hallgató vagy az olvasó

komolyan vegye a fiú indoklását, és ne rontson rá elszett ítélettel. Az idősebb fiúban ugyanis önmagát tanulhatja meg megérteni. Ez az oka annak, hogy az elbeszélő olyan kiadósan szóhoz juttatja az idősebb fiút. „Annyi éven át gürcöltem számodra, mint egy rabszolga. Sosem voltam engedetlen. És mit kaptam érte? Nekem még egy kecskegidát sem adott soha, hogy ünnepehessek a barátaimmal.”

Azt hiszem, ezt meg kellene értenünk. A fiú úgy érzi: egészen egyszerűen becsapták. Mindennap pontosan ott volt a munkában. Feleselés nélkül megtette, amit tenni kellett. Az apának ezt közvetve el is kell ismernie; legalábbis semmiféle szemrehányást nem tesz a fiának. De azt sem mondja neki: „Minek dolgoztál annyit? Hangulatossabban is alakíthattad volna az életedet.” Nem. Én nagyon jól megértem az idősebb fiú rossz érzését és bosszankodását. Rendületlenül húzta az igát, és sosem ismerték el különösebben. Ásító unalom uralkodott a ház körül. De most, most visszajön ez a másik, és máris nagy ünnepet csapnak. Nem aránytalanság és túlzás ez?

Persze nekem sem tetszik különösebben, ahogyan az idősebb fiú érvel. „Ez itt, a te fiad” – jellemző módon nem azt mondja, „az öcsém” –, „ez itt, a te fiad szajhákka verte el a pénzedet.” Ezt nem kellett volna mondania. A fiatalabb fiú sorsáról beszámoló elbeszélő egyetlen szóval sem említ szajhákat. Honnan tudja hát az otthon maradt fiú, mit csinált a fiatalabb a távoli országokban? (Pikáns dolog, hogy egyébként is gyakran előfordul: a fiatalabbak kilengését szívesen hozzák összefüggésbe a hatodik parancsolattal. Csak nem az illetők be nem vallott kívánságai fejeződnek ki ebben? De hagyjuk!)

A mi helyünk a példázatban

Az idősebb fiú kifejezi rossz érzését, és nagyjában-egészében igazat kell adnom neki. Akik jól alkalmazkodnak, akik naponta megteszik a kötelességüket, akik sosem adnak okot panaszra, azokat tulajdonképpen mindig kevésbé jutalmazták meg jó magaviseletükért, lojalitásukért. De aztán jön egy serdületlen ifjonc, aki még sosem vitt végbe értelmes dolgot, bever néhány kirakatüveget, és már az egész világ vele foglalkozik. Mindig azok járnak a legrosszabbul, akik kötelességtudóan és feltűnés nélkül végzik a munkájukat. Róluk senki sem beszél. Ők nem kerülnek az újságok címlapjára. Nem jelenti-e ez azt, hogy teljesen fejük tetejére állítjuk a dolgokat?

De figyeljünk csak jól! Nagyjából ugyanezért tiltakozik az idősebb fiú. Ő a mi szószólónk az elbeszélésben.

Csodálkozom, hogy a történetet elbeszélő Jézus milyen jól átlát az emberek gondolkodásán. Azon is csodálkozom, mennyi megértést tanúsít Jézus e gondolkodásmód iránt, amikor hagyja, hogy az idősebb fiú ilyen hosszasan magyarázkozzon. Történetével ily módon ott szólítja meg hallgatóit, ahol azok tartanak: bosszúságukban, megrövidítettségükben, rossz érzésükben, az igazságosságot szem előtt tartó gondolkodásukban, önértelmelésükben.

Az „emberekről” beszélek. Nem tartozunk-e ezek közé az emberek közé *mi is*? Az ő bosszúságunk nem a miénk-e? Az ő tiltakozásuk nem a mi tiltakozásunk-e? Az akkori hallgatókkal együtt nem kapunk-e mi is helyet az elbeszélésben? Nem válunk-e velük együtt a történet szereplőivé? Mint ilyenek jobban meg fogjuk érteni annak az apának a felfogását is, akinek most az idősebb fiával kell foglalkoznia.

Az elveszett apa

No igen, mit is mondjon az apa az ő „lázádozó” fiának? Hogyan viselkedjék?

Nekem mindenekeelőtt az tűnik fel, hogy az apa két dolgot *nem* tesz: Először is: Nem tesz szemrehányást az idősebb fiúnak. Nem mondja neki: „Te magad vagy a hibás azért, ha annyit gürcöltél; én sosem ösztönöztelek erre.” Erkölcsei prédikációt sem tart a fiának. Nem mondja neki: „Ne légy már ilyen öntelt!” Az apa nyilvánvalóan nagyon is jól tudja, hogy a szemrehányások nem segítenek. Másodsor: Az apa nem állítja példaképpül a fiatalabb fiút. Nem mondja az idősebbnek: „Ha te is leléptél volna, akkor most neked is elébed sietnék, és átölelnék.” Semmi ilyesmiről nincs szó. Azzal, hogy az apa karjaiba veszi a fiatalabb fiút, semmiképp sem akarja szépitni, amit az tett.

Ez sajátos gondolatot juttat eszembe: A két fiúnak az apával szembeni beállítottsága egyáltalán nem esik olyan messze egymástól! Megfontolásaik és viselkedésük nagyon is közel áll egymáshoz.

Az a fiú, aki lelépett, úgy véli, most hosszú bánatimát kell fölmondania az apjának; úgy gondolkodik az apjáról, ahogyan önmagáról képzele, hogyan cselekedne jó apaként. És zavarja őt az apja, mivel szeretetével és irgalmával közeledik őhozzá. A fiatalabb fiú azért lépett le, mert úgy vélte, ezáltal válhat egyenrangúvá. Csak hát közben tönkrement, és kénytelen volt rabszolgának eladni magát. Az idősebb fiú derék módon otthon maradt, de egész idő alatt nem tudott megszabadulni rabszolgai szemléletétől.

Ez köti össze kettőjüket: *egyikük sem élt fiú szabadságával*. Mindkettő rabszolgalelek maradt. Mindketten egy nagyon szűkös igazságossági felfogásra építve gondolkodnak. Egyikük sem képes arra, hogy levesse szűkkeblűségét. Valamiképpen mégiscsak igazuk van azoknak, akik *Az elveszett fiúk példázata* címet adják ennek a példabeszédnek.

De mi az, ami annyira más az apában? Egy biztos: személye mindkét fiút bosszantja. A fiatalabb szóhoz sem jut; az idősebb megpróbál kifakadással könnyíteni magán. Az apa azonban mindkettőjükkel szemben szerető apának bizonyul. A fiatalabbnak megbocsát; a szeretethez hozzátartozik, hogy megbocsát. Az idősebbet kéri; a szeretethez hozzátartozik, hogy kér. Az apa nem ismer más „érvet”,

csak a szeretet érvét – ha érv az egyáltalán. Egyszer kérlelve, másork megbocsátva. És éppen ebben mutatkozik meg az apa tehetetlensége. Úgy tűnik, nincs más lehetősége, mint megbocsátani és kérni. Semmi szemrehányás, semmi kioktatás, és mindenekelőtt semmi nyomásgyakorlás.

Figyeljünk föl arra, mit mond az apa az idősebb fiú bosszankodására: „De hiszen nem tehetünk mást, mint hogy örülünk és ünnepeünk. Mert az öcséd halott volt, s most megint él. Elveszett, de most megkerült.” Milyen más magyarázatot adhatna az apa? Egyszerűen örülnie *kell*ett. Egyszerűen ünnepeünie *kell*ett. Csak meghívhatja az idősebb fiút, hogy ünnepeüjen velük. Nem is korholja hamis igazságosság-érzetéért. Inkább úgy véli, *most* nem annak van az ideje, hogy ragaszkodjék az igazságosságra építő álláspontjához; mert *most* a szeretet, az irgalom és az ünneplés ideje van.

Semmi kétség: Ennek a példázatnak is sok köze van magához Jézushoz, mert Jézus személyében a *Most* érkezett el: az ünneplés *Most*-ja. És aki *most* morog, az rosszkor morog: nem fog eljutni az ünnepléshez.

A példázatbeli apa számára ez a lényeg: hogy idősebb fia részt vegyen az ünnepen, hogy csatlakozzék apja örömehez. Ezért csak kérni tudja őt. Számára az a fontos, hogy újra megtalálják az egységet: hogy fiai eggyé legyenek az ünneplésben. Ezt akarja elérni szeretetével.

Az ajánlat

A példázat szeretne megszabadítani minket szűkkeblűségünktől és elfogultságunktól – bármely oldalon állunk is. Mindenekelőtt szűkös istenképünktől szeretne megszabadítani minket, szeretné ellazítani istenképünket, hogy valamennyien egymásra találjunk. Nem az a fontos, hogy elveszettekre és otthon maradtokra osszuk fel az embereket, hanem az, hogy valamennyien találkozzunk egymással, egymásra találjunk az elveszettek ünnepeüen. Mert valamennyien elveszettek vagyunk. Azt hiszem, mindig egyszerre vagyunk mindkettők: elveszett, illetve otthon maradt fiak. Mindkét fiúnak szüksége van arra, hogy az apa közeledjék feléje – akár úgy, hogy átöleli, akár úgy, hogy kéri. Nekünk, szatócs- és rabszolgalelkű embereknek szükségünk van arra, hogy túllássunk szűkös látóhatárunkon. Így vagy úgy, de szükségünk van arra, hogy ella-

zuljon az istenképünk, de az emberképünk is. Így vagy úgy, de szükségünk van arra, hogy egymásra találjunk a nagy ünnepen.

Az ünnep már megkezdődött

E példázat kommentálásakor különösen nehéz eljutni a befejezéshez. Ez valószínűleg azzal függ össze, hogy magának a példázatnak nincs befejezése. Hiszen nem tudjuk, vajon az otthon maradt fiú végül is úgy tudott-e dönteni, hogy részt vesz az ünnepen. A példázat végén csak az apa meghívó kérése áll. De valahányszor olvassuk vagy halljuk ezt a példázatot, mi magunk lépünk az idősebbik fiú helyébe.

Azt, hogy az apa elébünk jön, és karjaiba zár minket, talán nem olyan nehéz elképzelnünk. Nehezebbé akkor válik a helyzet, amikor meghív minket arra, hogy vegyünk részt az ünnepen. Azoknak az ünnepeüen, akiknek ő már megbocsátott. Azoknak az ünnepeüen, akik annyira nincsenek inyüinkre... És azt hiszem, egész keresztény létünk abban áll, hogy keressük a választ, mindennap keressük azt a választ, amelyet az idősebb fiúnak adnia kellene. Egész keresztény életünknek válasznak kellene lennie az ünnepi meghívóra. A döntést nekünk kell meghoznunk. Rajtunk fordul, valóságos ünnep jön-e létre.

És még egy utolsó megjegyzés. Kérem, vegyünk figyelembe, micsoda diszkrécióval dolgozik az apa az ünnepeüért. Nem fenyegeti a fiát. Nem is fogja kézen, és nem is vonszolja be a tisztaszobába. Kéri őt. Ez a szeretet egyetlen formája. Jézus ebben is hasonlít a példázatbeli apára. Ezt nekünk is tudatosítanunk kellene, amikor Istenről beszélünk másoknak. Legyünk diszkrétek! Legyünk meghívóak! Ne tegyünk tönkre e példázat finomságát és tartózkodását azzal, hogy nyomást gyakorlunk! A példázatbeli apa diszkréciója és türelme „fertőzően” hat. Így fogjuk „megfertőzni” egymást annak érdekében, hogy részt vegyünk az ünnepen.

Mert életünk *valóban* ünnepi meghívó; meghívás arra az ünnepre, amely már *most* lehetséges ebben a világban.

Hermann-Josef Venetz

Forrás:

Gleichnisse Jesu für heute, Düsseldorf 1991, 74-89. (rövidítve)

Megérni a szeretetre

„Ezután mondott nekik egy hasonlatot: „Gondoljatok a fügefára és a többi fára. Amikor már gyümölcsöt hoznak, tudjátok, hogy nemsokára itt a nyár. Így ti is, mihelyt látjátok, hogy ezek mind bekövetkeznek, tudjátok, hogy közel van az Isten országa. Bizony mondom nektek, nem múlik el ez a nemzedék, míg mindezek be nem következnek. Ég és föld elmúlnak, de az én szavaim nem múlnak el...” (Lukács 21,29-35)

Isten várja, hogy kialakuljon bennünk a szeretet. Ez egy folyamat eredménye. A folyamat elindítója Isten vonzereje. A vonzerő kíváncsiságot, érdeklődést ébreszt bennünk. A gondolkodó ember elindul a keresés útján. Ebben benne van a megtérésünk és az újjászületésünk egyaránt. Újjászületünk, mert Isten felé fordulunk, mert tetszeni akarunk neki.

Újjászületés, azt hiszem, egyszer van az életünkben – döntés, elhatározás sokszor. Isten felé fordulásunk következtében a cselekedetek szeretetből fognak fakadni. Az ilyen cselekedetek eredményét nevezi Jézus gyümölcsnek, amely kedves a mi jó Istenünknek. Isten akaratát a Szentírásból ismerjük, és alapvetően a szeretetről szól. Amikor képesek vagyunk ilyen lelkiüettel a másik felé fordulni, egyszer csak olyan lesz a hatásom, hogy ő is felébred, és szeretettel cselekszik. Az egymást melegítő szeretet ad ízelítőt abból, milyen is Isten Országa. Azért csak ízelítőt, mert folyamatosan meg kell küzdenünk a helyes döntésért. Amikor nem sikerül, felhőt hozunk létre, árnyékot vetünk, és nincs gyümölcsöt érlelő napsugár. A napsütés gyakoriságát, tartósságát belső imával lehet elérni, amihez viszont jó lelkiismeret és csend kell.

Jézus a nyárhoz hasonlítja Isten Országát, mert nyáron folyamatosan melegít a nap. Folyamatosan részesülünk Isten és egymás szeretetében. Amíg ez nem történik meg, törekednünk kell rá. „...nem múlik el ez a nemzedék, míg mindezek be nem következnek ...” A mi szeretetünk is napsugár, amely érlel, és gyümölcse a boldogság.

Istenem, segíts bennünket Szentlelkeddel, hogy napsugarad tudjunk lenni! Amen.

Balaton Istvánné Inci